

KAREL VAN DE WOESTIJNE (1878-1929)

1920

Karel, Peter, Edward, Marie van de Woestijne werd geboren te Gent op 10 maart 1878 en overleed te Zwijnaarde op 24 augustus 1929.

Het verband tussen professoraat en dichterschap is, waar het weleens tot stand kwam, hier of in naburige landen, meestal vrij los: dichters plegen voor het stelselmatige, dat de beoefening van wetenschappelijke disciplines met zich brengt, niet veel te voelen. Dat mag ook voor de onbetwist grootste dichter van Vlaanderen, en een der grootsten van de beide Nederlanden in het eerste kwart van de 20e eeuw, in schijn voor waarheid gelden: er is althans één cursus van die, welke tot zijn opdracht hebben behoord, waarmede hij op zijn gehoor — op het beste en intelligentste deel daarvan — een diepe indruk heeft gemaakt, de cursus nl. in de kritiek.

Als docent verschijnt hij in de gentse universiteit krachtens een Koninklijk Besluit van 31 augustus 1920, met als leeropdracht: *Geschiedenis van de Nederlandse letterkunde* en *Grondige geschiedenis van de Nederlandse letterkunde*, ter vervanging van de pas overleden Prof. Dr. Paul Fredericq. Hij was oud-student van deze universiteit en van hem, die hij kwam vervangen, zonder dat hem ooit enig universitair diploma was te beurt gevallen. Maar

zijn uitzonderlijk en reeds algemeen gewaardeerd talent had hem al vroeg de poort van de *Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde* geopend en — ommanteld als Van de Woestijne toen al was door een roep van aangrijpend dichterschap — viel het de benoemende minister, de kunstzinnige Jules Destrée — niet moeilijk hem de wettelijk voorziene dispensatie van diploma toe te kennen. Op grond trouwens van zijn diepgaande en veelomvattende esthetisch-critische bijdragen over de plastische kunsten, had de dichter en academicus met evenveel gezag op een leerstoel in het toen nog niet zeer oude en pas gereorganiseerde *Hoger Instituut voor Kunstgeschiedenis en Oudheidkunde* mogen aanspraak maken. Een paar delen van zijn *Verzameld Werk* (1) brengen daarvan de voldoende bewijzen.

(1) Dln. IV-VI.

Een K.B. van 28 februari 1921 breidde zijn leeropdracht in de Faculteit nog uit met het facultatieve leervak „*Exercices pratiques de critique littéraire flamande*”, zoals de Wet en het benoemingsbesluit het nog in het frans libelleerden. In die colleges is het, dat hij, naar het eensluidend advies van alle oud-studenten, die wij daarover konden raadplegen, het meest heeft geschitterd. Het toen nog op de „series lectionum” prijkende leervak „*Lecture et diction flamandes*”, dat eerder aan een Conservatorium dan aan een Universiteit liet denken, en waarvoor hij zich eveneens had aangemeld, ontging hem gelukkig. De tijd van de wetenschappelijke en experimentele phonetiek, als afzonderlijk programmapunt, was angebroken.

Hoewel, zoals algemeen bekend is, met slechts weinig administratieve aanleg behept, was van de Woestijne — wiens droom van een vrij publicistenleven nooit geheel in vervulling mocht gaan — sinds 11 januari 1911, in ondergeschikte functie, bij het toenmalig ministerie van Kunsten en Wetenschappen werkzaam geweest. Hij had het er na de bevrijding gebracht tot de rang van „*chef de division (hors cadre)*” in datzelfde departement. Zijn aanstelling te Gent, waar een fijngevoelig frans-belgisch dichter zijn collega zou zijn, moet hij hebben onthaald als een bevrijding en een verrijking, zowel in geestelijke als in materiële zin.

Maar de strijd voor de vervlaamsing van deze Universiteit, — zoals die toen met grote heftigheid aan de ene en met een geduldig raffinement van weêrstand aan de andere zijde woedde — zou ook hem, onbeschroomd voorstander van die hervorming, niet geheel ongemoeid laten. Zijn dossier in het universiteitsarchief verraaft daar iets van in een paar belangwekkende stukken (1), die voor de biographie van de dichter althans niet zonder betekenis zijn. In het heetste van de strijd, eerste phase, was aan zijn vriend en „Van-Nu-en-Strakser”-bentgenoot August Vermeylen, vanwege gefanatiseerde brusselse studenten een zodanige bejegening te beurt gevallen dat die in 1923 liever zijn plaats opeiste in de gedeeltelijk vervlaamste universiteit te Gent, waarvoor hij zo lang en dapper gestreden had. Wel was er voor deze internationaal befaamde kunsthistoricus plaats te vinden in het kunsthistorisch instituut, hierboven vermeld, maar in de Faculteit zelf was geen leeropdracht voor hem beschikbaar. Het heeft er de schijn van, dat toen buiten de universiteit op van de Woestijne een zachte drang werd uitgeoefend, om hem ertoe te bewegen zijn leeropdracht in de candidaturen — *Geschiedenis van de Nederlandse letterkunde* — ten behoeve van Vermeylen af te staan. Een tamelijk scherp conflict schijnt, naar aanleiding hiervan, te zijn ontstaan tussen de toenmalige Rector en de Administrateur-Inspecteur. De Faculteit zelf wees, met alle stemmen min ene, de aanvraag van de dichter, tot ontlasting van die ene cursus af. Maar minister Nolf dreef vrij abrupt de zin van de Regering door, en Karel van de Woestijne werd „op eigen verzoek” ontlast van de cursus in de candidaturen, wat zijn verdere leeropdracht tot slechts twee verplichte uren en één facultatief lesuur terugbracht. Pas bij K.B. van 25 januari 1927 werd de dichter hersteld in zijn candidaatsleerstoel „ter vervanging

(1) Stuk van 29 januari 1924 (1e sectie, n° 3403); stuk van 15 en 19 februari 1924 (id. n° 8186).

van den hr. professor Vermeulen A.", voor wie inmiddels de cursus „*Beginnelsen van de voornaamste vreemde letterkonden*” was vrijgekomen. Dit pijnlijk intermezzo had een korte wjl de twee grootste figuren uit *Van Nu en Straks* van elkaar verwijderd. Maar op de uitvaart van de dichter, in het landelijk kerkje van Zwijnaarde, en op de bijzetting in het familiegraf te Sint-Amandsberg, zagen wij Vermeulen snikken als om het verlies van een broeder. De dood pleegt alle ergernissen weg te ruimen.

Nog had de dichter het geluk beleefd het K.B. van 19 januari 1929 te ontvangen, dat hem bevorderde tot de rang van gewoon professor. Die eer werd hem geen uur te vroeg.

Zacht van aard, ondanks de vlagen van scherpe humor die hij kende, en daarbij van een voorname, distantie scheppende bescheidenheid, wekte van de Woestijne de indruk van een lichamelijk ondermijnd, geestelijk helder, cultureel schatrijk en characterologisch energiek menselijk compositum. De allerdiepste beleving van een uitzonderlijk dichterschap en de intens-analytische arbeid voor zijn functie als criticus moeten zijn van der jeugd af eerder zwak gestel langzaam hebben uitgehold. Bepaalde colleges hield hij, de laatste maanden, met oogluikende toestemming van de Faculteit, aan huis in Zwijnaarde. En het is gebeurd dat, toen hij nog in Oostende woonde en bij zwaar stormweêr op de dijk was neêr-gesmaakt en smartelijk gebroken, studenten naar de badstad moesten om er examen af te leggen. Dat verwekte noch opspraak, noch protest: zozeer zagen studenten en collega's met eerbied en verering op naar die rijzige, aristocratische gestalte in wie zij wisten dat hógere geesten leefden dan bij het gemeen.

Zijn onderwijs was gans verschillend naar gelang dat hij sprak voor het ruimer publiek van de candidaturen of voor het toenmaals nog zéér beperkt en goed geselecteerd getal leerlingen, die de sectie van de germaanse philologie bevolkten. Zijn stem droeg niet ver: zij was, geheel in harmonie met de tonaliteit van zijn poëzie, gedempt elegisch van toon en timbre. Hij was daarbij gewoon het algemeen overzicht van de nederlandse literatuurontwikkeling te houden aan de hand van Kalff's zeven delen, waarvan hij er telkens een bij zich had. Hij bracht er niet altijd verantwoorde correctieven aan toe! Vondel bvb. kreeg van hem de *portio congrua*. Hij hield niet van hem. Maar de vlaamse Renaissance — van der Noot, Zevecotius, Heinsius, Harduyn — ontving van hem het volle pond. Hun groeiende rehabilitatie in het beeld van onze literatuur is groten-deels op zijn onderwijs terug te voeren.

Zijn meest geestdriftige toehoorders vond hij bij onze germanisten in het doctoraat, zoals de huidige licentie toen heette, en niet het minst in de boven gesignaleerde cursus over critiek, eigenlijk een niet-systematisch college over de esthetica van het dichterlijk scheppen. Want daarop kwamen die critisch ontledende colleges in hoofdzaak neêr: de studenten hadden er zeer dikwijls het voorrecht de neêrslag te horen van de eigen introspectie van een zeer groot dichter. Dr. Oscar Dambre, die tot zijn trouwste discipelen behoorde en de beste garant werd van de waarde van dat onderwijs, heeft over die colleges met animo geschreven; Jan Greshoff, die ze als „welwillend toehoorder” een tijdlang kwam beluis-

teren, eveneens. Wijzelf, die hem enkele keren dienden te vervangen bij onder-
vragingen in het doctoraat, en dan vooraf inzage namen van verzorgde studenten-
nota's, werden getroffen door de persoonlijke noot van zijn beschouwingen
en de grondige, gedocumenteerde en veelzijdige studie door van de Woestijne
geleverd bij de behandeling van vergeten of lang verwaarloosde figuren als
Carel van Mander, Zevecotius, Lucas de Heere e. t. q. of — dichter bij ons —
Prudens van Duyse en Guido Gezelle.

Tot „wetenschappelijke” uitwerking van dat alles is het voor hemzelf niet
gekomen; wèl, onder zijn zachte leiding, voor enkele van zijn studenten (1).
Toch werd meer dan één van die thema's het onderwerp van een dier talloze
critische essay's of journalistieke „vertogen” — in de hoogste zin van dat woord,
door de nooit rustende pen van de dichter in het verloop der jaren geboekt, en
thans vrijwel volledig gebundeld in de *Verzamelde Werken*. De geschiedenis
van de kunstkritiek — en niet minder die van de litteraire — zullen aan de faam
van van de Woestijne, ook als criticus, een aanzienlijke ruimte dienen te wijden.
Die opstellen zijn, vrijwel zonder uitzondering, kostbare bijdragen tot de geschie-
denis van de esthetische smaak in het „fin de siècle”: hun hoofdbronnen zijn te
zoeken in het modernistisch esthetisch denken van de groep rondom de *Mercur*
de France.

Karel van de Woestijne onder haar meesters te hebben geteld is voor de gentse
universiteit een niet geringe ere-titel. Hij ontviel haar twintig jaar te vroeg.

F. BAUR.

BIBLIOGRAPHIE

Het werk van de dichter, de essayist, de criticus, de journalist, is vrijwel overcompleet te vinden
in het *Verzamelde Werk*, uitg. bij Manteau te Brussel, 8 dln. 1947 vlg. Ernstige monographieën
over de dichter zijn: die van Prof. Dr. MINDERAA (slechts het 1^e dl. verscheen: *K. v. d. W. Zijn
leven en werken*, Arnhem 1942); — Prof. Dr. M. RUTTEN, *De lyriek van K. v. d. W.*, Luik 1934;
id., *De esthetische opvattingen van K. v. d. W.*, Luik 1943; en vooral id., *Het proza van K. v. d. W.*,
Luik, 1960; — A. WESTERLINCK, *De psychologische figuur van K. v. d. W. als dichter*, Antwerpen,
1952; id., *Stijlgeheimen van K. v. d. W.*, Antwerpen 1956.

PUBLIKATIES VAN KAREL VAN DE WOESTIJNE

Eerste verzen zijnde: *Het Vader-huis*. (In fine:), Amsterdam, L. J. Veen. 1903. (40 ffnc.) 8°.
De Vlaamsche primitieven. Hoe ze waren te Brugge. Gent, Antwerpen, Nederlandsche Boekhandel,
1903, 128 blzn. 8°.
Parabel en Laethemsche brieven over de Lente. Gent, Vennootschap „Plantijn”, 1904. 40 blzn. 12°.
Flandria's Novellen-Bibl. 41.

(1) Cf. *Zestig jaar Onderwijs in de Faculteit der Wijsbegeerte en Letteren van de Universiteit te Gent*.
(Uitg. v. d. Faculteit), Brugge Tempelhof 1952, blz. 172.

Het verloren getijden-boek van Turijn. Antwerpen, J. E. Buschmann, 1904, 14 blzn. 8°. — Overdruk uit Tijdschrift voor Boek- en Bibliotheekwezen, II, 1904, 123-135.

Verzen. Het vader-huis. De boomgaard der vogelen en der vruchten. Vroegere gedichten. Bussum, C. A. J. van Dishoeck, 1905, VIII + 266 blzn.

Janus met het dubbele voor-hoofd. Bussum, C. A. J. van Dishoeck, 1908, (VIII) + 312 blzn. 8°.

La femme de Candaule. Trad. du néerlandais par J. de Zangrée. Mons, A. Harvengt, 32 blzn. 8°.

De gulden schaduw. De rei der maanden. Het huis van den dichter. Poëmata. Bussum, C. A. J. van Dishoeck, 1910, VIII + 328 blzn. 8°.

Afwijkingen. Bussum, C. A. J. van Dishoeck, 1910, X + 126 blzn. 12°.

Homeros' Ilias. Proza-bewerking. Amsterdam, Mij voor goede en goedkoope lectuur, 1910, 262 blzn. 8°. — Wereldbibliotheek, 124-126.

Kunst en geest in Vlaanderen. Eerste bundel opstellen. Bussum, C. A. J. van Dishoeck, 1911, VIII + 272 blzn. 8°.

Interludiën. I-II. Bussum, C. A. J. van Dishoeck, 1912, 2 dln. 8°.

Verzen. Het vader-huis. De boomgaard der vogelen en der vruchten. Vroegere gedichten. 2^e verm. dr., Bussum, C. A. J. van Dishoeck, 1914, XVI + 270 blzn. 8°.

Janus met het dubbele voor-hoofd. 2^e dr. Bussum, C. A. J. van Dishoeck, 1917, VIII + 312 blzn. 8°.

Goddelijke verbeeldingen. 's Gravenhage, W. P. van Stockum & zoon; Antwerpen, de Nederlandsche Boekhandel, 1918, 194 blzn. 12°. — Fonteine-uitg. 4.

De bestendige aanwezigheid. Bussum, C. A. J. van Dishoeck, 1918, 228 blzn. 8°.

De modderen man. Brussel, het Roode Zeil; Amersfoort, Valkhoff & C°, 1920, 62 blzn. 4°.

Laethemse brieven over de Lente aan Adolf Herckenrath. Arnhem, Hijman, Stenfert Kroese & van der Zande, 1921, 70 blzn. 12°. — Palladium, 11.

Substrata. Geschreven en verlucht door Leo Marfurt. Antwerpen, „De Sikkel”; Santpoort, C. A. Mees, 1924, (48 ffnc.) 8°.

Zon in den rug. Maastricht, Boosten & Stols, 1924, 152 blzn. 8°. — De Schatkamer, 4.

Beginselen der chemie. Rotterdam, Nijgh & van Ditmar's uitgevers-mij, 1925, 132 blzn. 8°.

God aan zee. Bussum, A. A. M. Stols, 1926, 82 blzn. 8°.

Het zatte hart. Arnhem, Hijman, Stenfert Kroese & Van der Zande, 1926, 32 blzn. 8°. — Palladium, 25.

Het menscheijk brood. Bussum, A. A. M. Stols, 1926, 20 blzn. 8°. — Voor de vrienden van A. A. M. Stols, 12.

Christophorus. Met 6 houtsneden van Jozef Cantré. Antwerpen, „de Sikkel”; Bussum, C. A. J. van Dishoeck, 1926, 94 blzn. 4°.

Het bergmeer. Maastricht, A. A. M. Stols, 1928, 82 blzn. 8°.

De leemen torens. (Met HERMAN TEIRLINCK). I-II. Rotterdam, Nijgh & van Ditmar's uitg.-mij., 1928, 2 dln. 8°.

Gedichten van Karel van de Woestijne gekozen uit zijn bundels Verzen, de Gulden Schaduw, de Modderen Man, het Zatte Hart, God aan Zee, het Berg-Meer en uitgeg. ter gelegenheid van zijn vijftigsten verjaardag op 19 Maart 1928. Haarlem, Joh. Enschedé en zonen, 1928, 84 + VIII, blzn. 8°.

De schroeflijn. I-II. Brussel, N. V. Standaard-Boekhandel; Bussum, C. A. J. van Dishoeck, 1928, 2 dln. 8°. I. Opstellen over plastische kunst; II. Opstellen over literaire kunst.

Werken. I. Bussum, C. A. J. van Dishoeck, 1928, 2 dln. 8°.

I. *Lyriek I. Vroegere gedichten. Het Vaderhuis. De boomgaard der vogelen en der vruchten.* 3^e dr.

II. *Lyriek II. Het gedicht. De gulden schaduw. De rei der maanden. Het huis van den dichter.* 2^e dr.

Gustave van de Woestijne. 10 blzn. — In: Gustave van de Woestijne, 1929, V-XIV.

Wiekslag om de kim. Brussel, Den Haag, 1942-1943.

Verzameld werk van Karel Van de Woestijne. 8 dln., Brussel, 1948-1950.

POEZIE.

1. Niet gebundeld en nagelaten werk. Dl. I, pp. 663-765. Gedeeltelijk reeds verschenen in: *Nagelaten gedichten van K. Van de Woestijne.* Haarlem, Brussel, 1931; *Nagelaten gedichten van K. Van de Woestijne.* Brussel, Den Haag, 1943.

2. *Jeugdpoëzie*. Dl. I, pp. 771-837.

3. *Aischulos' Zeven op Thebe los* (fragment). Dl. II, pp. 737-757. Eerst verschenen in: *Vlaanderen*, 1907.

VERHALEND PROZA.

1. *De nieuwe Esopet*. Dl. III, pp. 717-725. Eerst verschenen in: *Vandaag*, 1929; uitgegeven door WB, Amsterdam en De Sikkels, Antwerpen, 1933.

2. *Niet gebundeld en nagelaten werk*. Dl. III, pp. 727-932.

3. *Keus uit het jeugdwerk*. Dl. III, pp. 933-978.

KRITISCH PROZA.

1. *Ongebundelde opstellen*. Dl. IV, pp. 615-691.

2. *Beschouwingen over literatuur*. Dl. V, 929 pp. Bevat: I. *Kroniek der gedichten*, pp. 9-314; II. *Opstellen over Nederlandse letteren*, pp. 315-688; III. *Opstellen over Franse letteren*, pp. 689-929.

3. *Beschouwingen over literatuur. Het dagelijks brood, I, keur uit de brieven in dagbladen, 1906-1929*. Dl. VI, 861 pp. Bevat: *Opstellen over Frans-Belgische letteren*, pp. 9-200. II. *Brieven in de Nieuwe Rotterdamse Courant over cultureel, politiek en maatschappelijk leven in België, 1906-1914; 1919-1928*, pp. 201-634. III. *Gramofonische tijdingen in De Standaard, 1928-1929*, pp. 635-683.

4. *Het dagelijks brood, II, dagboeken en brieven over de oorlog 1914-1918*. Deel VIII, 961 pp.

(Opgemaakt door Lic. F. VYNCKE)